

בעקבות הזמן האבוד

"כשיגיע יום הדין לאבות האנוסים

לא תגידו אף מילה

סופסוף תשבבו בשקט

ותתנו מקום לזוועות בכיה של הילדה" (שז)*

אביה של ורד דורון נהג לאנוס אותה כשהיתה ילדה צעירה ולאחר האונס הקפיד להזכיר לה שאסור לדבר לאחר קריאת שמע על המיטה. תהליך ארוך עברה ורד עד שהצליחה לפרוץ את חומות השתיקה. וכשהגיע יום הדין של האב שאנס את בתו המומחים לזיכרון וקוגניציה לא הצליחו לשבת בשקט ולא נתנו מקום לזוועות בכיה של הילדה. הם מיהרו להוציא גילוי דעת כנגד פסק הדין. פסק הדין הוצג בתקשורת כמבוסס על חלום שחלמה הבת וכל זה למרות שהחלום הינו פרט אחד מתוך יריעה שלמה בה זיכרון והדחקה משמשים בערבוביה מתוך ניסיון נואש של ילדה להישאר שפויה לאחר פגיעה כה קשה. ביום בו ניתנה הכרעת הדין עלתה לשידור ורד, שתארה ברהיטות את הדרך הנוראה שעברה מאז נפגעה, את ההרגשה האיומה, ההידרדרות הקשה בלימודים, את הפנייה לעזרה, השיתוף בטיפול, ותגובת הפסיכולוגית שאמרה לה שמדובר במשאלות אדיפליות, את הדיסוציאציה, הכתיבה ביומנים, הניסיון להתרחק ולהשתקם בחו"ל, ואת היכולת של הנפש להיזכר דווקא כשאת רחוקה ומוגנת. בראשי עלו סיפורים רבים של נפגעות ונפגעים שטיפלתי בהן או בהם במהלך שנות עבודתי, סיפורים שונים אך דומים – סיפור על דרכה של הנפש לדבוק בחיים לאחר פגיעה איומה, באמצעות הדחקה או הכחשה, דיסוציאציה, חלומות, יומנים, טיפול, שיתוף של מדריך, מורה או חברה קרובה. כשהתחלתי את מסלול לימודי הפסיכולוגיה לא חשבתי שאקדיש חלק ניכר מעבודתי ומהתפתחותי המקצועית לטיפול בקורבנות פגיעה מינית. כמעט ולא הכרתי את המושג. על אונס למדנו בשיעור תורה בפרשת דינה, ועל גילוי עריות כשלמדנו את ספר ויקרא. המושגים הללו נשמעו לי רחוקים ועתיקים, אך מאז שהתחלתי לעבוד כפסיכולוגית הם הפכו לחם חוקי. בחדרי טיפולים שמעתי על מקרים רבים של היזכרויות מושהות. נערה בת תשע עשרה שהזיכרונות הציפו אותה במהלך השרות הלאומי לאחר שבע שנים של ניתוק, אישה בת שלושים שהתאשפזה כשבתה הגיעה לגיל ארבע, הגיל שבו פגע בה אביה. לאחר כעשרים שנות ניתוק החלו הזיכרונות לתקוף אותה בעוצמה שקשה היה לה להתמודד איתה. פגשתי מטופל שנזכר באירועים ממלחמת לבנון הראשונה לאחר שצפה בכתבה על הקרבות במלחמת לבנון השנייה. פעמים רבות התרחש לנגד עיני תהליך היזכרות מאופייני במיידיות וברמת בטחון גבוהה, אינדיקציות אליבא דמומחי הזכרון להיותו של זכרון אמיתי ולא כוזב. כמוצאת שלל רב קראתי את הספרות הרבה על טראומה, זיכרון ודיסוציאציה. מה שקראתי תאם במדויק את מה שפגשתי במציאות-נסיינה של הנפש לבנות סכר כנגד הזכרונות המאיימים למוטט אותה, סכר שיכול לקרוס בתחנות שונות בהמשך החיים. יחד עם ספרות זו הגיעו המאמרים והפולמוסים על זיכרונות מושתלים, על הקרן לחקר זיכרונות מושתלים שהקימו זוג הורים שבתם האשימה אותם בגילוי עריות. התקשיתי ליישב את הפער בין מחקרים על השתלת זיכרונות אודות הליכה לאיבוד בקניון, לבין זיכרונות מטרומה נוראית כגילוי עריות.

לנוכח הפולמוס העכשווי ופסק הדין הארוך והמפורט, הפער מתחדד במלוא עוצמתו. מדוע מנסים חוקרי הזיכרון והקוגניציה לחבר בכח בין תחום מחקרם לבין שדה שונה כל כך? חקר הזיכרון הוא תחום מעניין וחשוב מאין כמותו אולם אין דומים תהליכי זיכרון במצבים נורמטיביים לתהליכי זיכרון בתחום הטראומה. יתר על כן, הרי ההיזכרות עצמה, flashbacks הינם חלק ממערך הסימפטומים של הפרעה פוסט טראומטית והפרעה זו עשויה להופיע מייד לאחר הטראומה או בהשהייה ארוכת שנים. על כך אין כל וויכוח והדבר מופיע ב-DSM-5. מקריאה בפסק הדין המעמיק והיסודי מסתבר שעדי ההגנה, החוקרים האמונים על נתונים מדויקים, הוערכו על ידי השופטות והשופטים כמי שלקו ב"קריאה מונחית מטרה" ונטען שלא הביאו ראיות מחקריות עדכניות לטענותיהם. שוב ושוב מציינת השופטת ארבל כי לטענות עדי ההגנה לא הובאו סימוכין. לא הובאו סימוכין לכך שהזיכרון הושתל במהלך הטיפול הפסיכולוגי, לא הובאו סימוכים מחקרניים לכך שזיכרון יכול להיות מושתל בעקבות קריאה בספר או צפייה במחשב או בטלוויזיה. הקטעים שעליהם התבססו טענותיו של עד ההגנה מתוך הספר "כוחו של התת מודע" כלל לא נכללו במהדורה שאותה קראה הנפגעת. עדי ההגנה, המומחים לזיכרונות כוזבים, טוענים כי המבחן הקריטי לבחינת אותנטיות של זיכרון הוא תחושת בטחון גבוהה והיזכרות שנעשית באופן מידי ולא הדרגתי. לפי דברי השופטת ארבל אלה אינדוקציות הקיימות בעדותה של ורד – ההיזכרות היתה מיידית ורמת הביטחון שלה בזיכרון גבוהה. לעומתם עדי התביעה, המשלבים עבודה מחקרית עם עבודה קלינית, נתפסו כבקיאים בתחומם וביססו את עמדותיהם על מחקרים עדכניים. פרופ' בר הלל היא אחת מאלה שחתמו על גילוי הדעת המתנגד לשימוש בזיכרונות מושהים כראיה קבילה בעולם המשפט. במאמר המסביר מדוע חתמה על גילוי הדעת היא טוענת כי הקלינאים מוטים במסקנותיהם על ידי האמפטיה המתעוררת בקרבם אל מול האומללות והמצוקה של מטופליהם, ולכן אין לייחס משקל רב לאמונתם בזיכרונות מושהים. היא משווה זאת לקהל השבוי בלהטוטי קוסם ובשל כך מאבד את יכולת החשיבה הראציונאלית. גם טענה זו לא עמדה במבחן בית

המשפט העליון. נראה שאליבא דבית המשפט נסיון קליני עשיר אינו פוגם ברמת המומחיות המחקרית והמקצועית, ואילו עבודה במעבדה מחקרית סטרילית העוסקת בקוגניציה לא בהכרח מובילה לדרכי חשיבה לוגיות ומבוססות. "הזירה המשפטית והזירה המדעית לא חד הן" קבעה השופטת ארבל. .
נראה שבמשפט המדובר לא רק גרסת הבת ואביה הועמדו לדין אלא גם השאלה אודות היכולת לשלב אמפטיה ואנושיות עם חשיבה מדעית, והמשקל של אלה בעיצוב הנורמות המוסריות שלנו כחברה.

*את השיר הזה שמעתי לראשונה בהרצאה של ד"ר שגית ארבל אלון על פגיעה מינית בשירה

מאת: [אילת וידר כהן](#) | פורסם ביום רביעי 19 נובמבר 2014 | [נהניתם? הרשמו כמנויים](#) וקבלו עדכון עם כל פוסט חדש

תגיות:

חזרה לבלוג: [פרוש משלך](#)
« לפוסט הקודם: [על הגר, ישמעאל וסבתא שלי](#)

[הוספת תגובה](#)
[חזור למעלה](#)
[דף פרסום אישי בפסיכולוגיה עברית](#)
לחברי הקהילה המקצועית - דף פרסום אישי בעלות 360₪ בלבד לשנה

תגובות

אין תגובות לפוסט זה.

[הוספת תגובה](#)
[חזור למעלה](#)